

تأمین مالی خرد اسلامی

اعجاز احمد خان
محمد عبیداله و طریق اله خان

ترجمه:
دکتر سید محمدرضا سید نورانی

بهار ۱۳۹۱

پیش‌گفتار

مردم، اعم از فقیر و غنی، در طول زندگی خود بارها به تأمین مالی نیازمند می‌شوند. افراد غنی، با توجه به اعتبار اجتماعی و اقتصادی، برای تأمین مالی خود راحت‌تر از افراد فقیر به مؤسسات مختلف مثل بانک مراجعه می‌نمایند و با معرفی ضامن‌ها و استفاده از وثایق مورد قبول بانک، تأمین مالی می‌شوند. متأسفانه در اکثر جوامع، افراد فقیر به دلیل نداشتن اعتبار اجتماعی و ضامن معتبر، امکان استفاده از منابع بانکی را ندارند و حتی برای استفاده از منابع مؤسسات اعتباری و قرض‌الحسنه نیز با مشکل مواجه می‌شوند. برای رفع این مشکل، تأمین مالی خرد اسلامی راه‌های مختلفی پیشنهاد می‌کند؛ برای مثال یکی از راهکارهای مناسب برای افراد نزدیک به خط فقر این است که افراد فقیر با عضویت در گروه‌های بیست و سی نفره به صورت گروهی ضامن یکدیگر می‌شوند و به این ترتیب فرایند اعطای تسهیلات مالی با سهولت بیشتری برای اقشار آسیب‌پذیر تحقق می‌یابد.

ترجمه این کتاب با هدف توسعه نهادهای مالی اسلامی در میهن عزیزمان است تا با به‌کارگیری این‌گونه مؤسسات مالی، سطح زندگی اقشار فقیر جامعه ارتقا یابد.

در بخش اول کتاب، تعریف تأمین مالی خرد، اصول مالی اسلام، ساختار سازمانی، روش‌شناسی وام‌دهی، انتخاب وام‌گیرندگان و ارزیابی تأثیر برنامه‌های تأمین مالی خرد تحت عنوان «تأمین مالی خرد اسلامی: تئوری، سیاست و عملکرد» بررسی می‌شود.

در بخش دوم کتاب، مدل‌های تأمین مالی خرد، فقرا در جهان اسلام، بنیان‌های تأمین مالی خرد اسلامی، خدمات‌دهندگان مالی در سه سطح خرد، میانی و کلان، نقش خیرین و توسعه نهادهای مالی و توصیه‌ها تحت عنوان «توسعه تأمین مالی اسلامی: چالش‌ها و راهکارها» بررسی شده است.

امید است مطالب مطرح‌شده در این کتاب، در راستای تحقق اهداف اقتصادی و اسلامی برای بانک‌ها و مؤسسات مالی، مفید و مؤثر باشد.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
یک	پیش‌گفتار
هفت	فهرست تفصیلی
پانزده	فهرست علائم اختصاری
هفده	یادداشت مترجم
	بخش اول: تأمین مالی خرد اسلامی: تئوری، سیاست و عملکرد
۳	۱-۱. مقدمه
۹	۲-۱. اصول تأمین مالی اسلامی
۲۴	۳-۱. هدف‌های برنامه
۲۸	۴-۱. ساختار سازمانی
۳۷	۵-۱. روش‌های وام‌دهی
۴۸	۶-۱. انتخاب وام‌گیرندگان
۶۰	۷-۱. پرداخت وام‌ها و دریافت بازپرداخت‌ها
۶۸	۸-۱. رصد، ارزیابی و ارزش‌گذاری تأثیر برنامه‌های تأمین مالی خرد
۷۷	۹-۱. نتایج
۸۱	پیوست‌های بخش اول
۸۳	پیوست ۱. ساختار کلی برنامه‌های تأمین مالی خرد در قالب الگوی حمایت اسلامی
۸۴	پیوست ۲. چشم‌انداز مالی
۸۶	پیوست ۳. فرم درخواست وام بازرگانی
۸۹	پیوست ۴. فرم درخواست وام مسکن
۹۲	پیوست ۵. موافقت‌نامه وام
۹۶	پیوست ۶. اظهارنامه ضامن
۹۷	پیوست ۷. گواهی کسر از حقوق اداری
۹۹	پیوست ۸. اجازه‌نامه (موافقت‌نامه)
۱۰۰	پیوست ۹. اظهارنامه وام‌گیرنده
۱۰۱	پیوست ۱۰. مشخصات شغل
۱۰۳	پیوست ۱۱. مذاکره
۱۰۴	پیوست ۱۲. طبقه‌بندی وام‌ها بر اساس سررسید
۱۰۵	فهرست منابع بخش اول

بخش دوم: توسعه تأمین مالی اسلامی: چالش‌ها و راهکارها

۱۰۹	خلاصه مدیریتی
۱۱۴	۱-۲. مقدمه
۱۲۵	۲-۲. فقرا در جهان اسلام
۱۳۱	۳-۲. بنیان‌های تأمین مالی خرد اسلامی
۱۴۲	۴-۲. خدمات‌دهندگان مالی: سطح خرد
۱۶۵	۵-۲. زیربنای تأمین مالی خرد اسلامی: سطح میانی
۱۷۳	۶-۲. قواعد و سیاست‌های تأمین مالی خرد اسلامی: سطح کلان
۱۸۰	۷-۲. نقش خیرین و توسعه نهادهای تأمین مالی
۱۸۳	۸-۲. توصیه‌ها
۱۸۹	پیوست‌های بخش دوم
۱۹۱	پیوست ۱. سطح فقر در کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی
۱۹۴	پیوست ۲. دسترسی به خدمات مالی کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی
۱۹۵	پیوست ۳. ساختار و چارچوب قوانین و مقررات کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی در خصوص نهادهای مالی خرد و نهادهای مالی بین‌المللی
۲۰۳	فهرست منابع بخش دوم

فهرست تفصیلی

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
یک	پیش‌گفتار
هفت	فهرست تفصیلی
پانزده	فهرست علائم اختصاری
هفده	یادداشت مترجم
	بخش اول: تأمین مالی خرد اسلامی: تئوری، سیاست و عملکرد
۳	۱-۱. مقدمه
۵	۱-۱-۱. تأمین مالی خرد چیست؟
۷	۱-۱-۲. چرا تأمین مالی خرد متقاضیان زیادی دارد؟
۸	۱-۱-۳. خلاصه گزارش تحقیق
۹	۱-۲. اصول تأمین مالی اسلامی

۱۱	۱-۲-۱. ربا
۱۳	۱-۲-۲. مرابحه
۱۵	۱-۲-۳. مضاربه
۱۷	۱-۲-۴. مشارکت
۱۹	۱-۲-۵. اجاره
۲۰	۱-۲-۶. قرض الحسنه
۲۱	۱-۲-۷. سایر سازوکارهای تأمین مالی اسلامی
۲۳	۱-۲-۸. ضمانت‌ها
۲۴	۱-۳. هدف‌های برنامه
۲۵	۱-۳-۱. آیا واقعاً به تأمین مالی خرد نیاز است؟
۲۶	۱-۳-۲. بیانیه مأموریت
۲۷	۱-۳-۳. تجربه گذشته و جاری مردم فقیر از تأمین اعتبار
۲۸	۱-۴. ساختار سازمانی
۲۹	۱-۴-۱. ساختار کارکنان برنامه
۳۱	۱-۴-۲. تضمین مطابقت با قوانین
۳۳	۱-۴-۳. ایجاد یک سازمان تأمین مالی خرد تخصصی
۳۴	۱-۴-۴. امکان به کارگیری ابتکار پس‌انداز و اعتبار و شراکت با مؤسسات مالی دیگر
۳۷	۱-۵. روش‌های وام‌دهی
۳۷	۱-۵-۱. وام فردی یا گروهی
۳۹	۱-۵-۲. وام‌های مرابحه مؤسسه همیاری اسلامی
۴۲	۱-۵-۳. وام‌های مضاربه مؤسسه همیاری اسلامی
۴۴	۱-۵-۴. قرض الحسنه در مؤسسه همیاری اسلامی
۴۷	۱-۵-۵. آثار منفی بالقوه تأمین مالی خرد
۴۷	۱-۵-۶. برنامه‌های حداقلی یا برنامه‌های افزون بر اعتبار؟
۴۸	۱-۶. انتخاب وام‌گیرندگان
۴۸	۱-۶-۱. معیارهای شایستگی برنامه‌ها
۵۰	۱-۶-۲. رهنمودهایی برای ارزیابی درخواست‌های وام
۵۸	۱-۶-۳. وام‌های مسکن
۵۹	۱-۶-۴. وام‌های مصرفی
۶۰	۱-۷. پرداخت وام‌ها و دریافت بازپرداخت‌ها
۶۰	۱-۷-۱. برنامه‌های تأمین مالی خرد کجا باید اجرا شوند؟
۶۱	۱-۷-۲. چگونه پرداخت یک وام را تصویب یا رد کنیم؟
۶۳	۱-۷-۳. وام کجا باید پرداخت شود؟

۶۳	۴-۷-۱. آیا باید بازپرداخت وام را به فرد یادآوری کرد؟
۶۵	۵-۷-۱. وقتی وام‌گیرنده نمی‌تواند اقساط خود را بپردازد، چه باید کرد؟
۶۷	۶-۷-۱. هر متصدی وام چند وام باید بپردازد؟
۶۸	۷-۷-۱. وام‌ها به زن‌ها پرداخت شوند یا مردها؟
۶۸	۸-۱. رصد، ارزیابی و ارزش‌گذاری تأثیر برنامه‌های تأمین مالی خرد
۶۹	۱-۸-۱. چه نرم‌افزار رایانه‌ای باید استفاده شود؟
۷۰	۲-۸-۱. پایداری مالی برنامه
۷۲	۳-۸-۱. موفقیت یا شکست برنامه‌های تأمین مالی خرد چگونه اندازه‌گیری می‌شوند؟
۷۷	۹-۱. نتایج
۸۱	پیوست‌های بخش اول
۸۳	پیوست ۱. ساختار کلی برنامه‌های تأمین مالی خرد در قالب الگوی حمایت اسلامی
۸۴	پیوست ۲. چشم‌انداز مالی
۸۶	پیوست ۳. فرم درخواست وام بازرگانی
۸۹	پیوست ۴. فرم درخواست وام مسکن
۹۲	پیوست ۵. موافقت‌نامه وام
۹۶	پیوست ۶. اظهارنامه ضامن
۹۷	پیوست ۷. گواهی کسر از حقوق اداری
۹۹	پیوست ۸. اجازه‌نامه (موافقت‌نامه)
۱۰۰	پیوست ۹. اظهارنامه وام‌گیرنده
۱۰۱	پیوست ۱۰. مشخصات شغل
۱۰۳	پیوست ۱۱. مذاکره
۱۰۴	پیوست ۱۲. طبقه‌بندی وام‌ها بر اساس سررسید
۱۰۵	فهرست منابع بخش اول

بخش دوم: توسعه تأمین مالی اسلامی: چالش‌ها و راهکارها

۱۰۹	خلاصه مدیریتی
۱۱۴	۱-۲. مقدمه
۱۱۶	۱-۱-۲. مدل‌های تأمین مالی خرد (MF)
۱۱۹	۲-۱-۲. اصول کلیدی تأمین مالی خرد
۱۲۲	۳-۱-۲. ارتقای جامعیت از طریق تأمین مالی خرد اسلامی
۱۲۴	۴-۱-۲. اهداف
۱۲۵	۲-۲. فقرا در جهان اسلام
۱۲۵	۱-۲-۲. سطوح فقر در جهان اسلام

- ۱۲۶ ۲-۲-۲. عدم دسترسی به تأمین مالی در جهان اسلام
- ۱۲۷ ۳-۲-۲. درک نیاز فقرا
- ۱۳۱ ۳-۲. بنیان‌های تأمین مالی خرد اسلامی
- ۱۳۱ ۱-۳-۲. رویکرد فقرزدایی
- ۱۳۶ ۲-۳-۲. ابزارهای تأمین مالی خرد مطابق با شریعت
- ۱۳۶ ۱-۲-۳-۲. ابزارهای تجهیز وجوه (منابع)
- ۱۳۷ ۲-۲-۳-۲. ابزارهای تأمین مالی
- ۱۴۰ ۳-۲-۳-۲. ابزارهای مدیریت ریسک
- ۱۴۲ ۴-۲. خدمات‌دهندگان مالی: سطح خرد
- ۱۴۳ ۱-۴-۲. چشم‌انداز
- ۱۴۳ ۱-۱-۴-۲. ارائه‌دهندگان تأمین مالی خرد غیررسمی
- ۱۴۵ ۲-۱-۴-۲. مؤسسات تأمین مالی رسمی
- ۱۴۶ ۲-۴-۲. ارائه‌دهندگان خدمات تأمین مالی خرد اسلامی در جهان
- ۱۵۱ ۳-۴-۲. چالش‌ها
- ۱۵۱ ۱-۳-۴-۲. ساختارهای سازمانی متعدد
- ۱۵۲ ۲-۳-۴-۲. انطباق با شریعت و فقه
- ۱۵۵ ۳-۳-۴-۲. فقدان تنوع در خدمات
- ۱۵۶ ۴-۳-۴-۲. ارتباط با بانک‌ها و بازار سرمایه
- ۱۵۹ ۴-۴-۲. واکنش راهبردی
- ۱۵۹ ۱-۴-۴-۲. تحلیل جمعی مسائل شریعت
- ۱۶۰ ۲-۴-۴-۲. طیف متنوعی از محصولات
- ۱۶۲ ۳-۴-۴-۲. مشارکت بانک‌ها در بخش مالی خرد
- ۱۶۴ ۴-۴-۴-۲. مشارکت بازار سرمایه
- ۱۶۵ ۵-۲. زیربنای تأمین مالی خرد اسلامی: سطح میانی
- ۱۶۶ ۱-۵-۲. چشم‌انداز
- ۱۶۶ ۲-۵-۲. چالش‌ها
- ۱۶۶ ۱-۲-۵-۲. سیستم‌های پرداخت
- ۱۶۷ ۲-۲-۵-۲. شفافیت و زیرساخت اطلاعات
- ۱۶۷ ۳-۲-۵-۲. تحصیل و آموزش
- ۱۶۸ ۴-۲-۵-۲. شبکه‌سازی
- ۱۶۹ ۳-۵-۲. راهبردهای اساسی
- ۱۶۹ ۱-۳-۵-۲. سیستم‌های پرداخت
- ۱۶۹ ۲-۳-۵-۲. شفافیت و اطلاعات
- ۱۷۰ ۳-۳-۵-۲. تحصیل و آموزش
- ۱۷۱ ۴-۳-۵-۲. شبکه‌سازی
- ۱۷۲ ۵-۳-۵-۲. کمک‌های فنی از طریق صندوق‌های اوقاف و

زکات

- ۱۷۳ ۶-۲. قواعد و سیاست‌های تأمین مالی خرد اسلامی: سطح کلان
- ۱۷۵ ۱-۶-۲. ثبات اقتصاد کلان
- ۱۷۵ ۲-۶-۲. نرخ‌های آزادشده بازارهای تأمین مالی
- ۱۷۶ ۳-۶-۲. تنظیم قواعد بخش بانکی
- ۱۷۷ ۱-۳-۶-۲. مباحثی در مورد مقررات و نظارت محتاطانه
- ۱۷۸ ۲-۳-۶-۲. مباحث مربوط به نظام‌های دوگانه
- ۱۷۹ ۴-۶-۲. پاسخ استراتژیک
- ۱۸۰ ۷-۲. نقش خیرین و توسعه نهادهای تأمین مالی
- ۱۸۳ ۸-۲. توصیه‌ها
- ۱۸۹ پیوست‌های بخش دوم
- ۱۹۱ پیوست ۱. سطح فقر در کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی
- ۱۹۴ پیوست ۲. دسترسی به خدمات مالی کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی
- ۱۹۵ پیوست ۳. ساختار و چارچوب قوانین و مقررات کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی در خصوص نهادهای مالی خرد و نهادهای مالی بین‌المللی
- فهرست منابع بخش دوم